

► 1-2/2024

მიუღებელი შემოსავლის გამოთვლა საანაბრე პროცენტის მიხედვით

1. მიუღებელ შემოსავალს პირდაპირი და უშუალო კავშირი უნდა ჰქონდეს მოვალის მიერ ვალდებულების დარღვევასთან, რაც გულისხმობს მოვლენების, მოქმედებისა და დამდგარი შედეგის იმ ლოგიკური ბმის არსებობას, რომელიც არ ტოვებს შემოსავლის მიღების რეალურ შესაძლებლობასთან დაკავშირებული ეჭვის საფუძველს.

2. სამენარმეო საქმიანობის სპეციფიკა და მიმართულება ცალკე აღებული უნდა ქმნიდეს სარჩელით მოთხოვნილი მიუღებელი შემოსავლის მიღების საფუძვლიან ვარაუდს და ეს უნდა წარმოადგენდეს მოსარჩელის ჩვეულებრივ ეკონომიკური საქმიანობას.

(ავტორის სახელმძღვანელო წინადადებები)

უზენაესი სასამართლოს 2022 წლის 2 მარტის გადაწყვეტილება № ას-81-2020

სკ-ის 411-ე, 982-ე მუხლები

ფაქტობრივი გარემოებები: მოსარჩელემ მისი კუთვნილი ტერიტორია და შენობა-ნაგებობები უზუფრუქტის უფლებით გადასცა მოპასუხეს. ხელშეკრულების თანახმად, უზუფრუქტის საზღაურის სანაცვლოდ, მესაკუთრეს უფლება ჰქონდა, საჭიროების შემთხვევაში, საკუთარი საწარმოო პროცედურების განხორციელების

მიზნით, უზუფრუქტით გადაცემული ქონებით უსასყიდლოდ ესარგებლა. ხოლო უზუფრუქტუარი ვალდებული იყო, მესაკუთრისთვის ამ ქონების გამოყენებით საკუთარი ამოცანების შესრულებაში ხელი შეეწყო. ამასთან, მხარეები შეთანხმდნენ, რომ, მოსარჩელის წერილობითი მოთხოვნის საფუძველზე, მოპასუხე მასთან დასაქმებული საკადრო რესურსით გაუნეცდა დახმარებას. ყოველი თვის ბოლოს უნდა გაფორმებულიყო მიღება-ჩაბარების აქტი, თვის განმავლობაში მოხმარებული მასალების საბალანსო ღირებულებისა და მოგების გათვალისწინებით. ორი წლის განმავლობაში, მოპასუხე საკუთარი შეკვეთების დასამზადებლად, ხარჯავდა მოსარჩელის კუთვნილი მასალებს, ნასყიდობის ხელშეკრულების გარეშე, რის საფუძველზეც მოსარჩელემ მოპასუხეს მიმართა წერილით და მოითხოვა გახარჯული მასალების დაბრუნება ან შესაბამისი ღირებულების ანაზღაურება, რაც მოპასუხემ არ გააკეთა.

ქონების მესაკუთრემ სარჩელით მიმართა სასამართლოს მოპასუხისაგან გახარჯული მასალების ღირებულების ანაზღაურებისა და გადაწყვეტილების აღსრულებამდე მიუღებელი შემოსავლის ანაზღაურების დაკისრების მოთხოვნით. მოსარჩელემ მიუღებელი შემოსავლის ოდენობა განსაზღვრა საქართველოში ლიცენზირებულ ბანკებში ეროვნული ვალუტით გათვალისწინებული დეპოზიტების წლიური საპროცენტო განაკვეთით, რასაც იგი მიიღებდა დაკარგული ქონების ექვივალენტი ბრუნვაუნარიანი ობიექტის – ფულის – ანაბარზე განთავსებით. მოპასუხემ სარჩელი არ ცნო. მისი მტკიცებით,

მოსარჩელის მიერ წარმოდგენილ მიღება-ჩაბარების აქტებს არ ერთვოდა მასალების ღირებულების დამდგენი დოკუმენტი და მოსარჩელემ დოკუმენტაციის მოძიებისა და კვლევის გარეშე შეადგინა მასალების ღირებულების ნუსხა, რომელიც არ შეესაბამებოდა რეალობას, ასევე მიუთითა, რომ მიუღებელი შემოსავლის მისთვის დაკისრების მოთხოვნა იყო უსაფუძვლო, რადგან მოსარჩელეს არ წარმოუდგენია მტკიცებულება, რომ იგი თანხებს დეპოზიტზე ათავსებდა და სარჩელი ემყარებოდა მხოლოდ მხარის თეორიულ ვარაუდს, თუ რა სარგებელი შეეძლო მოეტანა ამ თანხას ანაბარზე განთავსების შემთხვევაში.

პირველი ინსტანციის სასამართლომ სარჩელი დააკმაყოფილა ნაწილობრივ და მოპასუხეს დააკისრა მოსარჩელის სასარგებლოდ გახარჯული მასალის ღირებულების დადასტურებული ნაწილის ანაზღაურება, ასევე, გადანყვებილების აღსრულებამდე, მიუღებელი შემოსავლის სახით, აუნაზღაურებელი თანხის ყოველწლიური 9%. სააპელაციო სასამართლომ აღნიშნული გადანყვებილება დატოვა ძალაში.

უზენაესი სასამართლოს მსჯელობის შეჯამება: სასამართლომ დაადგინა, რომ სახეზე იყო მოპასუხის გამდიდრება მოსარჩელის ხარჯზე და ის ვალდებული იყო ამ უკანასკნელისათვის სკ-ის 982 I მუხლის საფუძველზე აუნაზღაუროს დახარჯული მასალის ღირებულება. სკ-ის 982-ე მუხლით გათვალისწინებული „ზიანი“ წარმოადგენს არა ზიანის ანაზღაურების შემთხვევას, არამედ, „გამდიდრების გათანაბრებას“ [უსაფუძვლოდ მიღებული ქონებრივი სიკეთის უკუქცევა], ხოლო ამ ნორმით გათვალისწინებული იურიდიული შედეგი არის ის, რომ ხელმყოფმა უნდა დაუბრუნოს კონდიქციის კრედიტორს მისი უფლების ხელყოფით მიღებული. ზიანში იგულისხმება, მიღებულის დაბრუნების შეუძლებლობის შემთხვევაში, მისი ღირებულების ანაზღაურება.

რაც შეეხება მიუღებელ შემოსავალს, სკ-ის 411-ე მუხლის თანახმად, ზიანი უნდა ანაზღაურდეს არა მხოლოდ ფაქტობრივად დამდგარი ქონებრივი დანაკლისისთვის, არამედ მიუღებელი შემოსავლისთვისაც. ნორმის თანახმად,

სრული ანაზღაურება ეხება არა საერთოდ ზიანს, რომელიც შეიძლება ვინმემ განიცადოს, არამედ იმ ზიანს, რომელიც სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საერთო საფუძვლებიდან გამომდინარე ანაზღაურებადია, ხოლო ასეთია ის ზიანი, რომელიც მოვალისათვის წინასწარ იყო სავარაუდო და წარმოადგენს ზიანის გამომწვევი მოქმედების უშუალო შედეგს. სახელშეკრულებო ურთიერთობაში შესვლისას, ყოველ მხარეს მხედველობაში აქვს მხოლოდ იმ რისკის აღება, რომელიც კანონზომიერად არის დაკავშირებული ხელშეკრულების შესრულებასთან, ე. ი. მოვალისგან შეიძლება მოთხოვნილი იყოს მხოლოდ იმ ზიანის ანაზღაურება, რომელიც ხელშეკრულების დარღვევის „ჩვეულებრივ“ შედეგად აღიქმება. მიუღებელი შემოსავალი, ანუ, ანაცდური მოგება (*lucrum cessans*), სავარაუდო შემოსავალია. ამასთან, განსახილველია რამდენად მოსალოდნელი იყო მისი მიღება.

სასამართლოს განმარტებით, მიუღებელი შემოსავალი თავისი ბუნებით გულისხმობს ქონებრივ დანაკარგს, რომელიც ხელშეკრულების მხარემ განიცადა და რომელსაც არ განიცდიდა, ხელშეკრულება ჯეროვნად რომ შესრულებულიყო. ამგვარ შემოსავალს პირდაპირი და უშუალო კავშირი უნდა ჰქონდეს მოვალის მიერ ვალდებულების დარღვევასთან, რაც გულისხმობს მოვლენების, მოქმედებისა და დამდგარი შედეგის იმ ლოგიკური ბმის არსებობას, რომელიც არ ტოვებს შემოსავლის მიღების რეალურ შესაძლებლობასთან დაკავშირებული ეჭვის საფუძველს. მიუღებელი შემოსავლის ანაზღაურების საკითხის გადანყვებისას ამოსავალი პრინციპი იმაში მდგომარეობს, რომ ზიანის ანაზღაურება განისაზღვროს მხოლოდ ობიექტური კრიტერიუმებით ისე, რომ ამას არ მოჰყვეს დაზარალებულის უსაფუძვლო გამდიდრება.

ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნას იურიდიულად ვერ გაამართლებს სარჩელში მითითებული ფაქტები, რომელიც პირდაპირ კავშირში არ არის ვალდებულების დარღვევასთან. სკ-ის 411-ე მუხლის მიზნებისათვის სავალდებულოა, მოსარჩელე უთითებდეს, რომ თანხის დეპოზიტზე განთავსება მის ჩვეულებრივ საქმიანობას წარმოადგენს და ამავე კოდექსის 412-ე მუხლის